
КОПАОНИК КОНСЕНЗУС 2015: Само брзе и дубоке реформе Србију уводе у игру на победу, уместо игре ради игре

Економија Србије је у таквом стању да не обезбеђује раст и одрживу запосленост. То је последица превида и грешака у стратегији транзиције као и у вођењу економске политике који трају четврт века. У 2014. години БДП је опао за 1,8%, инвестиције за 2,7%, док је фискални дефицит достигао 6,6% БДП. При томе је јавни дуг прешао 70% БДП. У Q4 2014 заустављени су негативни трендови, а фискални дефицит снажно опада као последица фискалне консолидације. Међутим, у Q1 2015 још увек нема довољно разлога да се претходно побољшање карактерише као почетак одрживог раста.

Бежећи од замке средњег нивоа економске развијености почетком 1990-тих година, Србија је ушла у транзициону замку из које до данас није изашла. Деиндустријализација праћена финансијализацијом отворила је дубоку пукотину у економском систему. Економска политика која је углавном била заснована на монетарној политици (таргетирана инфлација) није у стању да реши проблем ниске економске базе. Епилог је економија зависна од увоза и стране штедње, високе изложености на спољне факторе ризика и без битних предности које омогућавају избегавање претњи и коришћење шанси повезаних са променама.

Заустављање негативних трендова у економији захтева преусмеравање социјалне енергије са трошења на стварање, са спекулативних на реалне инвестиције, док достизање изгубљеног нивоа производње и дохотка тражи адекватно знање и мотивацију релевантних социјалних група, пре свега државника, предузетника, технократа и незапослених младих људи.

Почетак фискалне консолидације (мере штедње и увођење фискалне дисциплине) представља највећи догађај у економији Србије у 2014. години. Политика “чврстог буџетског ограничења” и фискална дисциплина су претпоставке средњорочно одрживог функционисања државе и спровођења структурних реформи. Последице дуге регресије су такве природе да само брзе и дубоке реформе могу довести до заокрета, односно раста економске базе, достизања развијених привреда и ефекта конвергенције.

Криза у ЕУ не треба да успорава реформе у Србији. Мере за отклањање негативних ефеката сувереног дуга, декапитализације банака и рецесије праћене дефлацијом у ЕУ морају се пажљиво пратити. Такође, ефекти геополитичког преливања на економију представљају осетљиво питање посебно за мале економије које су високо зависне од увоза (пре свега, енергената и технологије) као и стране штедње. Тренутно различите позиције монетарне политике у САД (рестриктивна политика кроз *tapering*) и ЕУ (стимулативна политика кроз *quantitative easing*), валутни рат, смањење тражње и инвестиција су појаве које захтевају од Владе и НБС оригиналне, ефикасне и усклађене одговоре.

Када је привреда неконкурентна, а држава под теретом дуга, политика штедње је неминовна. Да би изашла из структурне кризе, Србија треба, пре свега, да се окрене себи. Сопствене могућности морају бити у основи визијенове индустријализације и, на њој засноване модернизације друштва у периоду 2015-30. Имплементација те визије зависи од новог модела раста и нове платформе за вођење економске политике. Пошто тежи интеграцији у ЕУ, визија развоја Србије мора бити усклађена са стратегијским правцима и одговарајућим механизмима вођења буџетске политике и макро менаџмента у ЕУ.

И ове године на Форуму је потврђен парадокс “да док је Србија политички све ближа ЕУ, њена економија је све даља од ње”, због структурних неравнотежа и неадекватних макроекономских фундамента система. Мисија Форума је конструктиван притисак на Владу да се, паралелно са политичким и нормативним приближавањем ЕУ, и поред неминовног, али не и довољног вођења политике одговорних јавних финансија (споља и изнутра), она окрене према економским реформама којима би се повећала економска база.

Србија треба да настави са структурним реформама све док се дефинитивно не нађе на путању одрживог развоја, са конкурентном привредом, која је компатибилна са ЕУ. Мере фискалне консолидације добиле су подршку *IMF* одобравањем Програма из предострожности. Такође, добра вест за Србију је да су и међународне финансијске организације (пре свега, *WB* и *EBRD*) спремне да финансирају програме реструктурирања великих јавних предузећа, као и инвестиције у развој инфраструктуре. Фискална консолидација је само неопходна претпоставка за спровођење суштинских реформи. Мере штедње које нису праћене реформом државе, реструктурирањем јавног сектора и приватним инвестицијама, брзо ће довести до новог експлозивног раста буџетског дефицита и сувереног дуга. Без структурних реформи, мере штедње не воде ка расту и одрживој запослености.

Нажалост, и у 2015. годину је пренесен социјално осетљив проблем предузећа у реструктурирању иако је у претходној години усвојен нов регулаторни оквир (Закон о раду и Закон о приватизацији) који омогућава његово економско решење. Овај проблем мора да се реши што пре. Код пословно-контроверзних предузећа (предузећа која исказују губитке иако имају профитни потенцијал) за које постоје заинтересовани купци/партнери, треба приступити њиховој приватизацији. Уколико се покаже да ова предузећа немају купце/партнере нити интерне могућности наставка производње, треба приступити њиховој ликвидацији. Ипак, прави почетак реформи у овој години обележиће реформа државе у смислу реформи државне администрације и реструктурирања јавних предузећа. У државној администрацији постоји кадровски парадокс, превише непотребних и недовољно потребних кадрова. Србији је потребна мала, мотивисана и ефикасна администрација. Ефикасна држава треба да има одговарајући административни капацитет да, између осталог, искористи до сада одобрена средства за инвестиције од стране међународних финансијских организација и пријатељских земаља (више од ЕУР 3,5 милијарди) која су неискоришћена због спорости администрације и одсуства адекватних знања из области управљања пројектима. Такође, државна администрација треба да буде оспособљена да у најкраћем року створи физичку и концепцијску инфраструктуру компатибилну са ЕУ. Нормално, то подразумева и одговарајућу буџетску политику и макро менаџмент који су усклађени са ЕУ правилима.

После реструктурирања јавна предузећа треба да буду у стању да створеном вредношћу допринесу расту буџетских прихода (државне и локалне самоуправе) или бар да не користе субвенције. У том смислу неопходно је спровођење мера кризног менаџмента. Паралелно, потребно је започети реструктурирање, односно свођење предузећа на праву величину капитала, средстава и запослених. Стратешки партнери имају огроман значај у реструктурирању државних и јавних предузећа из области мрежних технологија, природних монопола и комуналних послова. Избор кредибилних партнера, модела увођења партнера у власништво (приватизација вс. јавно приватно партнерство) и одговарајућег бизнис модела новог субјекта (структура власништва, концепција управљања и финансирање инвестиција) представљају суштину успеха. Одрживост ефеката реструктурирања државних и јавних предузећа зависи од доследно спроведеног корпоративног управљања које треба да замени партијским интересима мотивисано управљање.

Приватизација није сама себи сврха. Сврха приватизације је раст ефикасности и коришћење средстава од приватизације за отклањање структурних неравнотежа. Средства од приватизације не смеју се користити за раст личне потрошње, већ за финансирање капиталних улагања и/или отплату сувереног дуга.

Да би се буџетски дефицит и степен задужености свели на толератан ниво (3,5% БДП и 60% БДП, респективно), реформисала држава и реструктурирао јавни сектор, неопходна је и адекватна платформа за вођење економских политика. Креатори економске политике би морали да размисле о позитивним искуствима коришћења индустријских политика у земљама у развоју као и о промени става економске теорије и економске политике по овом питању у развијеним земљама после кризе 2008- . Потребан је модел економске политике у коме индустријске политике "воде", а макроекономске политике "следе" делујући помоћу аутоматских стабилизатора у монетарној и фискалној сфери. У монетарној политици главне дилеме се односе на циљеве и инструменте. На Форуму су сучељени аргументи "за" и "против" постојећег модела монетарне политике. Јединствен је став да је, паралелно са фискално одговорном политиком коју спроводи Влада, неопходно постепено смањење ригидности монетарне политике кроз смањење

референтне каматне стопе и обавезних резерви. Такође, подржана су настојања НБС да изврши одређене релаксације у вези са стамбеним кредитима деноминираним у CHF, пре свега због одржавања стабилности финансијског система. Велики изазов у 2015. години за НБС биће решавање проблема “лоших кредита”.

Поред позитивног ефекта придруживања ЕУ на целокупан институционални оквир, неопходно је формулисање и вођење политике нове индустријализације. Индустријске и развојне политике се формулишу за гране које имају приоритетни значај за економски развој и треба да представљају саставни део осмишљене дугорочне стратегије економског и социјалног развоја која је неопходна привреди, између осталог, и као предвидиви оквир за сопствене планове и инвестиције. У процесу нове индустријализације неопходно је дефинисати приоритетне секторе и одговарајуће индустријске политике у гранама које имају могућност остваривања предности у односу на конкуренте. Најчешће помињани сектори са компаративним предностима су пољопривреда и на пољопривреди заснована прехранбена индустрија, енергетика, прерађивачка индустрија, инфраструктура и туризам (посебно здравствени). Сектори са конкурентским предностима су ИКТ, индустрија транспортних средстава, логистика и грађевинарство. На Форуму је истакнут значај креативних индустрија са трајном конкурентском предношћу. Могућности раста у свим поменутих секторима су значајне. На пример, само у ИКТ сектору се може запослити до 5.000 инжењера у наредне три године. Индустријске политике се примењују како би се оснажиле гране са разменљивим производима и услугама (повећавају извоз и/или смањују увоз), али и како би се елиминисале екстремне регионалне разлике и пражњење региона удаљених од великих градова.

На Форуму је дато доста корисних предлога тактичког значаја по секторима. На пример, у ИКТ сектору указано је на значај индустријске политике која треба да дефинише улогу државе у развоју дигиталне инфраструктуре, у образовању (паралелно и перманентно) одговарајућих стручњака, као и у пореском третману одређених активности. У сектору пољопривреде најзначајнији предлози су дати у вези са субвенцијама за развој производње млека и меса, развојем органске производње и антидампиншким мерама. У сектору енергетике обновљен је предлог за формирање института за стратегијске студије, корекције *feed-in* тарифа и корекције цена електричне енергије чији би ефекат ишао искључиво за финансирање инвестиција. У банкарском сектору дати су предлози за решавање проблема “лоших кредита”. У сектору осигурања дати су предлози пореских олакшица за поједине видове осигурања, које би допринеле ефикаснијем ангажовању штедне становништва, као и јефтинијем и сигурнијем задуживању државе на домаћем тржишту без угрожавања ликвидности у банкарском сектору. У сектору грађевинарства предложена је активнија политика локалних власти у вези са одређивањем вредности имовине која је предмет концесије и ограничавања временског рока за доношење одговарајућих одлука у пројектима јавног приватног партнерства.

Успостављање компатибилности са ЕУ захтева да се реформе у Србији спроводе у складу са приоритетима ЕУ као што су: енергетска ефикасност и одрживи развој, сигурност у снабдевању храном и водом, екологија, економске последице старења становништва, креативне индустрије и сл. Посебан значај у новој индустријализацији и подизању нивоа конкурентности имаће компатибилност са технолошким платформама ЕУ. У том смислу посебну пажњу треба посветити образовању и областима науке које подржавају секторе разменљивих производа.

Општи је утисак да је огромна већина учесника дошла и на овај Форум са идејом како унапредити систем који је у структурној кризи уместо како га критиковати. Томе су ове године допринели и медији не само својим панелом, већ и начином извештавања потпуно прихватајући мото скупа: “играти да би се победило, уместо играти да би се играло”. Да би се играло на победу, што у случају Србије значи нову индустријализацију и модернизацију друштва, Србија прво мора да победи себе, односно савлада бреме наслеђа погрешних политика.